

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

РАЗВОЈ И МОДЕРНИЗАЦИЈА

Скопје, 1997

КРАТКО РЕЗИМЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА

1. Националната стратегија (скратено Стратегијата) претставува сеопфатен напор да се идентификуваат *предизвициите на развојот и модернизацијата* со кои се соочува Република Македонија во процесот на општествена, политичка и економска трансформација, процес во кој таа влезе откако прогласи независност во 1991, напуштајќи го социјализмот со цел да гради слободно граѓанско општество, демократска држава и пазарна економија. Работата врз Стратегијата мобилизира голем број македонски стручњаци од областа на економијата и пошироко од општествените науки, но исто така и истражувачи и консултанти од странство. Ваквиот потфат доаѓа во време кога македонската економија почнува да излегува од длабоката трансформациона рецесија и почнува да покажува раст и експанзија. Финалниот документ би требало да ѝ помогне на Владата на Република Македонија, но и на јавноста, *да ѝ структурира политиката и дебатите* на патот кон 21-от век и кон Европската интеграција и новата глобална економија.

2. Постојната студија претставува широка и сеопфатна синтеза на една серија на монографии и прилози подготвени за Проектот и дискутирани во детали на Работната средба (Work shop) одржана во Охрид во ноември 1996. Студијата ги третира следните области:

- *Основните институционални и системски промени како предуслови за развојот*, почнувајќи од постигнатото ниво на развојот, преку расположливите ресурси па сè до институционалните и политичките реформи кои се веќе преземени или треба да се преземат во иднина.

- *Клучните фактори на развојот*, најнапред преку опис на состојбата на постојните фактори на производство заедно со потребата за пивно долгорочно реструктурирање, а потоа со ана-

лиза на можностите за нивна краткорочна ревитализација, натамошен развој и модернизација.

- Анализата на *развојните стратегии за посебни економски сектори* со вклучување на целите и инструментите на долгорочниот развој на индустријата, земјоделството, услугите и технологијата.

- *Развојот на инфраструктурата* е анализиран преку разгледувањето на развојниот потенцијал на транспортот и комуникациите, на секторите на енергијата, водостопанството и комуналните дејности, а претставени се и проблемите на заштитата на животната средина.

- Стратегијата завршува со анализа на *можните сценарија*, и тоа оптимистичко и песимистичко, на развојот до 2020 година.

3. Стратегијата ги разгледува целите и политиките што би му погодувале на развојот и модернизацијата на Република Македонија.

Развојот е дефиниран во поширока смисла како зацврстување на граѓанското општество, општествен прогрес, владеење на правото, политичка одговорност и економски раст.

Модернизацијата значи ставање нагласок на процесот приближување кон развиените земји, на процесот на научен и технолошки напредок, како и на натамошен развој на граѓанското општество.

Документот се концентрира на економските аспекти на развојот и модернизацијата, потпирајќи се врз поширока општествена, правна и политичка рамка, земајќи ги предвид нејзините релевантни аспекти.

4. Стратегијата ги идентификува следните клучни економски цели:

- *Отворена економија*. Во Стратегијата се поаѓа од тоа дека Македонија е мала отворена економија (со популација од 2 милиони и со тековен БДП од околу 4 милијарди долари). Од ова произлегува дека македонската економија е *прифаќач на цените* (т.е. дека цените на добрата што таа ги произведува не можат позначајно да отстапуваат од светските цени) и *прифаќач на волумените* (т.е. дека нејзината надворешнотрговска, монетарна и фискална политика мора да бидат во согласност со политиките на

поразвиените земји кон кои Македонија сака да конвергира, т.е. да се приближи). Со оглед на малиот внатрешен пазар, а со цел да се обезбедува одржлив висок раст, македонската економија мора да биде што е можно повеќе отворена, интегрирана, како во регионот така и во Европа и пошироко во глобалната економија.

- Во разгледуваниот период, т.е. најдоцна до 2020, *процесот на транзиција* би требало да биде довршен. Според институционалните, општествените, политичките и економските карактеристики, Македонија би требало да стане модерна, развиена, демократска држава со пазарна економија. Во овој период Македонија исто така би требало да стане членка на Европската Унија.

- *Макроекономската стабилност* се сфаќа како клучна претпоставка, а исто така и како инструмент од витално значење за постигнување на раст и развој. Сега инфлацијата е ниска и буџетскиот дефицит е мал (помалку од 5% годишно и околу 1% од БДП респективно). Ваквата состојба би требало да се одржи со цел Македонија да стане привлечна за инвестиции, како домашни така и странски. Всушност, макроекономската стабилност би требало да помогне особено за привлекување на странските директни инвестиции, кои уште долго време ќе се значајни со оглед на ниското ниво на домашните заштеди.

- Процесот на трансформација би требало да доведе до пораст на *вкупната економска ефикасност* и до премин кон *одржлив раст*. Токму овие се целите кои се имаа предвид при предвидувањето и спроведувањето на процесите на приватизацијата и реструктурирањето. Истите цели треба да ги водат овие процеси и во иднина.

- Стратегијата ја согледува потребата да се обрне поголемо внимание на *порастот на вработеноста* и на *подобрувањето на животнониот стандард* на населението. Поради шоките предизвикани од распаѓањето на поранешниот внатрешен југословенски пазар, како и поради неповолните услови во развојот на надворешната трговија во регионот, македонската економија помина низ исклучително остра трансформациона рецесија (БДП во 1996, близу до 2.000 долари по жител, претставуваше околу 50% од истиот показател во 1989, додека индустриското производство доживеа уште поостар пад). Ова резултираше во појава на високо ниво на невработеност. Ова исто така имаше негативни ефекти и врз вкупниот животен стандард, при што сиромаштијата станува

сериозен проблем. Оттука, идниот развој треба да има за цел намалување на нивото на невработеноста и пораст на доходот и животниот стандард на населението.

- Со оглед на фактот што Македонија е мала отворена економија, *извозната ориентација* на нејзината економија се смета како една од најзначајните цели на политиката. Надворешната трговија на стоки и услуги веќе достигнува 80% од БДП. Сепак, поради проблемите на конкурентноста на македонската економија во времето на нејзината трансформација, увозот растеше многу побрзо од извозот. Ваквиот тренд мора да биде променет во смисла извозот да стане моторна сила на економскиот раст и развој. Извозната ориентација значи многу повеќе од само подобрувањето на трговскиот биланс. Таа исто така значи подобар квалитет, унапредување на технологијата, поголемо користење на знаењето и квалификациите, а како резултат на сето тоа постигнување на одржлив раст.

5. Стратегијата мошне детално ги анализира ресурсите за развој со кои располага земјата, како и ограничувачките фактори на нејзиниот развоен потенцијал. На страната на ресурсите таа ги наведува: квалификуваната работна сила, природните ресурси, постојната инфраструктура, како и значајното ниво на индустријализацијата. На страната на ограничувачките фактори се наведуваат: ниското ниво на вкупниот економски развој, малата големина на економијата, непостоење излез на море, ниското ниво на домашни заштеди, општата технолошка заостанатост, високата зависност од увоз на капитални добра, нафта и гас, како и високото ниво на невработеноста.

6. Меѓу општите предуслови за развој посебно е нагласена натамошната модернизација на граѓанското општество и на државата. Основите на политичкиот систем, онака како што се поставени со Уставот, треба да се почитуваат и да се унапредуваат, посебно во областа на правата и слободите, мултиетничката рамноправност и соживот, владеењето на правото, политичкиот плурализам, поделбата на власта, како и зајакнувањето на локалната самоуправа. Македонија треба да изградува отворено општество и демократско државно уредување засновано на владеење на правото.

7. Економската улога на државата е широко елаборирана со оглед на наследството од социјализмот и со оглед на специфичната улога што државата треба да ја има во процесот на транзиција. Заклучок е дека општото оправдување за улогата на државата треба да се базира на заштитата на јавниот интерес, кој треба да биде унапредуван *во веќе со индиректни отколку со директни инструменти*. Постојана грижа на државата треба да биде зацврстувањето на владеењето на правото, натамошната либерализација на пазарот, водењето на макроекономската политика и подобрувањето на општествената благосостојба. Способностите на државата треба да се развиваат во оние области каде таа има предности во однос на цивилното општество и пазарот, а не треба да се очекува таа да ги преземе нивните одговорности.

8. Приватизацијата е една од главните задачи во рамките на вкупниот процес на транзиција. Приватизацијата во Македонија беше прилично брза и програмата, онака како што беше определена, е близу до завршување. Во идниот период треба исто така да се изврши денационализацијата, веќе започнатата приватизација во земјоделството треба да се доврши, а приватизацијата во банкарскиот сектор и во секторот на инфраструктурата треба да се забрза. Приватниот сектор веќе учествува со околу 70% во БДП на земјата и целта на Македонија треба да биде *пазарна економија заснована на приватна сопственост*.

9. Преструктурирањето претставува клучен услов за одржлив раст. Во иницијалниот период од транзицијата тоа главно беше дефанзивно поради силните шокови на кои беше изложена македонската економија. Натамошното преструктурирање треба да биде во поголема мера прилагодено на пазарните влијанија и треба да биде во согласност со главните стратешки цели на модернизацијата и растот. Македонската економија ќе мора да ја зголеми својата конкурентност од аспект на структурата на производството, квалитетот на производите и нивните цени. Целиот процес на достигнување на развиените економии значи дека структурата и квалитетот на македонското производство треба да се приближат до оние на развиените европски економии. Истото се однесува и за промена на структурата на управувањето во фирмите, со цел истите повеќе да заличат на модерни корпорации.

10. Со цел приватизацијата и реструктурирањето да продолжат понатаму и да ги донесат позитивните резултати, потребни се натамошни правни реформи и развој на институциите. Во првата област, потребно е донесување на повеќе закони, а всушност има уште многу да се стори во *трансформацијата на правниот систем како целина*. Во втората област ќе мора да се воспостави правна и институционална основа, особено за постоење и развој на финансиските пазари. Меѓутоа, има уште многу што треба да се направи во општиот процес на изградување на *институциите на добро-функционирачка пазарна економија*. Во Стратегијата детално се наведени правните и институционалните реформи кои е потребно да се извршат.

11. Стратегијата го истакнува клучното значење на развојот на монетарниот и на банкарскиот сектор. Македонија вовеле нова валута, македонски денар, во 1992, создаде централна банка и го реструктурира банкарскиот систем. Стратегијата силно ги поддржува:

- стабилноста на валутата,
- независноста на Централната банка, и
- приватизацијата на комерцијалните банки.

Ефикасен и конкурентен банкарски систем би претставувал значајна претпоставка за одржлив раст и за развој на економијата.

Стратегијата детално ги анализира краткорочните и среднорочните проблеми и опции на економската политика. Согледана е потребата проблематиката на макроекономската стабилност да се стави во однос со потенцијалот за економски раст. Оттука, се предлага економската политика да посвети посебно внимание на можните подобрувања во областите на политиката на девизниот курс и на монетарната политика со цел да се олесни подобрувањето на конкурентноста на македонската економија и посебно на нејзината индустрија, при истовремено одржување на нужната стабилност на цените и на девизниот курс.

12. Стратегијата детално ги објаснува промените во системот на јавните финансии: фискалната консолидација, намалувањето или скоро елиминирањето на буџетскиот дефицит, поедноставувањето на даночниот систем и проширувањето на даночната

база. Поддржано е воведувањето на данокот на додадена вредност (VAT), се предлага натамошно редуцирање на јавните издатоци и фискална децентрализација. Стратегијата силно ја поддржува *полициската на избалансиран буџет* и политиката на одржување на нивото на јавните издатоци на ниво соодветно за земја во развој, т.е. на ниво кое не би претставувало дополнителен товар врз конкурентноста и оттука врз побрзиот раст и развој.

13. Македонија е мала отворена економија која е критично зависна од отвореноста кон светскиот пазар. Тековните економски тешкотии се решавачки поврзани со шоките во надворешната трговија на кои Македонија беше изложена во деведесеттите. Поради овие причини, *либерализацијата на надворешната трговија и нискиот ниво на царинска заштитата* се сметаат за долгорочна ориентација на македонската економска политика. Посебно е важен растот на извозот со оглед на малиот обем на македонскиот пазар и на високиот и растечки трговски дефицит на земјата. Наведената ориентација треба да ја потпомогне стратешката цел на Македонија да стане членка на Европската унија. Растечката отвореност и интензивирањето на надворешната трговија во голема мера треба да придонесат во подготвувањето на Македонија за идната европска интеграција.

14. На краток рок, а како последица на постојниот трговски дефицит, се јавува значаен дебаланс во тековната сметка на билансот на плаќањата кој предизвикува притисок врз позицијата на надворешниот долг и на девизните резерви. Развојот на Македонија уште долго ќе зависи од приливот на странски кредити и инвестиции. Позицијата на надворешниот долг на Македонија е регулирана со договорите со Парискиот и Лондонскиот клуб, како и со ММФ и со Светската банка. Се очекува дека странските инвестиции значајно ќе придонесат за растот на економијата и на извозот и за евентуалната нормализација на тековната сметка на надворешниот биланс. Стратегијата ги поддржува мерките на политиката кои во иднина би довеле до високо ниво на странски инвестиции.

15. Стратегијата става и нагласок врз *модернизацијата на јавниот сектор*. Ова е и сосема очекувано за една пост-социјалистичка земја која имала многу голем јавен сектор. Пристапот

што е користен е развојот на јавниот сектор да се согледува низ призмата на познатите општи сознанија за неуспесите на пазарните решенија во некои јавни области. Сепак, Стратегијата е внимателна со цел да го избегне супституирањето на пазарните неуспеси со неуспесите на државата (т.е. на јавниот сектор). Заради тоа, грижата за јавниот интерес не е сосема одземена од пазарот, туку неговата функција е дополнета со соодветни типови на јавна регулација.

16. Процесот на трансформација предизвика *йосебно значаен притисок врз целокупниот систем на социјално обезбедување*. Таквиот притисок доаѓа од големиот број на невработени, како и од големиот товар на пензиите и на системот на здравствена заштита. Целиот систем на социјално обезбедување мора да претрпи радикална реформа.

Надоместоциите за невработените треба да бидат уредени така што ќе ја стимулираат работата и вработувањето.

Пензискиот систем ќе мора да се трансформира од постојниот систем „собери и веднаш исплати“, во систем кој во основа ќе се потпира врз приватни пензиски фондови.

Системот на здравствена заштита е особено осетливо прашање бидејќи тој значајно придонесува за квалитетот на човечкиот капитал. Со реформата на овој систем треба да се воведат и системи на приватно осигурување и да се спроведе соодветна приватизација на здравствените институции.

17. *Сиромаштијата* станува растечки проблем во Македонија. Околу 40% од населението доживеа влошување на животниот стандард во процесот на транзиција. Околу 10% од семејствата добиваат надоместоци за социјална помош. Надоместоците за социјална помош се врзани за официјално дефинираниот праг на сиромаштијата. Со реформата ќе треба да се воведат многу пофлексибилен систем на надоместоци за социјална помош.

18. Образованието и научната активност се сметаат за значајни фактори на развојот. Процесот на транзиција имаше негативни ефекти врз овие сектори. Проблемите на растечката невработеност на образованата работна сила, како и растечката миграција во странските земји, се сметаат за особено тешки и сериозни. Стратегијата се залага за мерки чија цел е промена на ваквиот

тренд. Всушност, општа модернизација на сите нивоа на *образованието се смета дека е клучната инвестиција во човечки капитал*, во развој на граѓанското општество и во унапредување на општествената и на културната стабилност воопшто.

19. Регионалниот развој се смета за мошне важен. Македонија е мала земја, но регионалните разлики сè уште се значајни. Ваквите разлики влијаат и врз меѓуетничките односи кои се од клучно значење за стабилноста на земјата. Стратегијата предвидува политика на регионален развој, која би се залагала за *ојштимален развој на одделните региони*, заснован на компаративните предности што истите ги имаат. Исто така мошне јасно е истакнато дека фискалната централизација која сега постои треба да биде реформирана за да се создаде повеќе простор за регионите и за локалните власти да ја преземат грижата за нивниот економски и општествен раст и развој.

20. Помеѓу основните фактори на развојот, *човечкиот капитал* се смета за исклучително важен. Транзицијата создаде притисок врз демографските, општествените и економските карактеристики на човечкиот капитал, особено во врска со употребата на квалификациите и знаењето и развојот на целиот процес на образование. Стратегијата детално ги анализира важните аспекти на развојот на човечкиот капитал.

Се смета дека долгорочните *трендови на миграциите треба да бидат променети*. Македонија е земја со значајна внатрешна и надворешна миграција. Првата се однесува на миграцијата од руралните области кон градовите. Ова доведе до урбано-рурална дистрибуција која не е оптимална. Втората се однесува на долго присутната традиција на луѓето од различно етничко потекло да мигрираат од Македонија во европските и прекуокеанските земји. Во последните години, во надворешната миграција посебно се вклучени младите и образовани луѓе, како резултат на растечката невработеност. Стратегијата се залага за употреба на соодветни инструменти на политиката со цел да се промени ваквата состојба. Модернизацијата треба да го направи животот во руралните области попривлечен, а растот на вработеноста треба да го намали мотивот на луѓето да бараат работа во странство.

Во врска со употребата и алокацијата на човечкиот капитал, потребно внимание им е посветено и на *пазариите на работ-*

на сила. Нивното функционирање треба да се разгледува заедно со движењата во вработеноста и невработеноста. Транзицијата имаше силен негативен ефект врз вработеноста. Проценките за стапката на невработеност варираат од 25% до 31% (според методологијата на МОТ). Независно од начинот на којшто се мери, *невработеноста претставува клучен проблем за економскиот и општествениот развој на Македонија*. Стратегијата не предвидува брзо решение на овој проблем. Растот на вработеноста во основа се смета како функција на растечките инвестиции и на флексибилноста на пазарите на работна сила. Во оваа насока, Стратегијата предлага значителна модернизација на пазарите на работна сила, државни и приватни, со цел забрзување на процесот на пренесување на информациите помеѓу работодавачите и работниците. Тоа би требало да доведе до намалување на фрикционата невработеност (невработеност поради барање на работни места кои се расположливи). Флексибилноста на пазарите на работна сила, од друга страна, треба да придонесе за намалување на недоброволната невработеност (т.е. луѓе кои бараат работни места кои не се расположливи при постојната висина на надницата).

21. Стратегијата натаму ги анализира *капиталот и инвестициите*. Реално, постојниот капитал во Македонија не е технолошки напреден и неговиот капацитет е недоволно искористен. Тоа е резултат на пролонгираното ниско ниво на инвестициите и технолошките иновации. Овој тренд не може да биде сопрен преку пораст на домашните заштеди бидејќи не може да се очекува тие да бидат многу високи. Поради сето ова, Стратегијата предлага три работи:

- *Пораст на нивото на заштедиите*, кое сега е многу ниско поради ниското ниво на доходот и проблемите во банкарскиот систем.

- *Појголемо привлекување врз странски кредити и директни инвестиции*. Македонија не беше привлечна за странските директни инвестиции поради значајните политички и економски ризици со кои таа живееше во последните шест години. Сепак, ситуацијата сега е променета и отвореноста кон странски инвестиции сега е многу пожелна.

- Во Стратегијата се укажува на тоа дека стабилизациониот напор заедно со напорот за рехабилитирање на банкар-

скиот систем доведоа до високи, односно многу високи реални каматни стапки. Ваквите стапки не се погодни за позначајни инвестиции. Затоа се предлага да се направат *најори да се намалат каматните стапки* со цел да се поттикне инвестирањето. Кон ова треба да се додадат и фискалните мерки кои се предлагаат, а кои би требало да го намалат данокот на доходот и на профитите на корпорациите. Ниските каматни стапки и ниските даноци би требало да создадат амбиент за стапка на инвестиции која би била доволна за одржлива висока стапка на раст.

Потпирањето врз странски кредити и инвестиции е лимитирано од странскиот долг кој земјата може да го сервисира. Македонија ги регулира сите свои долгови кон странство и може да се смета за *умерено задолжена земја* (долгот изнесува околу 1,1 милијарди долари во 1997, а тоа се главно долгорочни кредити). Сепак, дефицитите во тековната сметка кои постојано се одржуваат, како и подолгорочното потпирање врз странскиот капитал, можат да го зголемат товарот на странскиот долг над одржливото ниво. Ова претставува општ проблем на растот и развојот, кој може да биде ублажен со *цврста извозна ориентација и либерализација на надворешната трговија*.

22. Покрај работната сила и капиталот, *технолојијата* е фактор кој значајно придонесува за економскиот раст и развој, а посебно за модернизацијата. Нагласени се два аспекти на технолошкиот напредок: *иновациите и трансферот на технологија*. Иновациите се функција на вкупните поттици за претприемништвото и на парите вложени во истражувања и развој. Трансферот на технологија решавачки зависи од порастот на инвестициите и од отвореноста на економијата, бидејќи во многу случаи воведувањето на нова технологија бара големи пазари за да биде профитабилно.

23. Македонија има постигнато значајно ниво на индустријализација. Во последните неколку години секторската структура на производството драматично се промени. Секторот на услугите го зголеми своето учество во БДП, додека учеството на индустријата се намали. Ваквите промени ја истакнаа потребата за стратешки пристап кон развојот на главните сектори на македонската економија во процесот на нејзиниот развој и модернизација. Општа стратешка цел на Македонија треба да биде *развој на*

модерна индустријализирана економија со виштален сектор на услужие и високо продуктивно земјоделство. Ваквата општа цел е елаборирана низ анализа на поделните сектори.

24. Македонската индустрија мораше да го понесе главниот товар на трошоците на трансформацијата. Изградена за поголем и позаштитен пазар на поранешна Југославија, таа мораше да се прилагоди на помалиот домашен пазар и на поконкурентните странски пазари. Ваквите шокови доведоа до процес на деиндустријализација, при што бројни клучни индустрии го намалија својот обем, па дури и исчезнаа. Стратегијата се залага за ревитализација на македонската индустрија. Постојат добри изгледи за рехабилитација и развој на екстрактивната, преработувачката и процесната индустрија воопшто.

25. Земјоделството исто така помина низ трансформациона рецесија. Тоа допрва треба да се реструктурира преку приватизација на фирмите во општествена сопственост. Сепак, Македонија има компаративна предност во производството на некои видови рано овошје и зеленчук, како и на некои специфични земјоделски производи со голем извозен потенцијал (како на пример тутунот). Производството на жита и месо е исто така доста значајно. Ваквото примарно производство отвора нагледни можности за индустријата за производство на храна, која треба да биде модернизирана, диверсифицирана и проширена. Стратегијата го смета земјоделството како сектор кој има долгорочна перспектива во Македонија.

26. Процесот на транзиција предизвика брза експанзија на секторот на услугите во Македонија. Трговијата, финансиските услуги и угостителството, како и другите услуги, доживеаја експанзија достигнувајќи повеќе од 50% учество во БДП на земјата. Постои потреба за модернизација и натамошен развој на овој сектор.

27. Транспортот, комуникациите, енергетиката, водостопанството и заштитата на животната средина се главните сектори кои ја сочинуваат инфраструктурата. Македонија ја има развиено инфраструктурата и општо ја има зачувано животната средина. Сепак, натамошниот општествен и економски развој бара развој и модернизација и на овие сектори.

Потребен е натамошен развој на транспортниот сектор. Поради политичката ситуација во последните педесетина години, Македонија не ги има развиено врските со своите соседи на запад и на исток, т.е со Албанија и Бугарија. Изградбата на патишта и железнички пруги во овие правци претставува приоритет. Истото се однесува за модернизацијата на главниот автопат север-југ. Воопшто, Стратегијата предвидува значајни инвестиции во модернизација и натамошен развој на сите типови на транспорт и комуникации во идниот период.

28. Македонија увезува нафта и гас. Ваквата зависност ќе продолжи. Сепак, во наредниот период потребен е интензивен развој на други извори на енергија, посебно на хидроенергетскиот потенцијал. Истото важи и за алтернативните извори на енергија, како на пример соларната енергија, онаму каде што може да биде употребена.

29. Водата е умерено редок ресурс во Македонија. Значајни и континуирани инвестиции ќе бидат потребни со цел да се задоволат растечките потреби на индустријата, населението, земјоделството и енергетскиот сектор. Економиката на понудата на вода ќе биде мошне значајна од аспект на приватизацијата во секторот на водоснабдувањето и адекватното одредување на цената на водата при различни употреби.

30. Развојот и модернизацијата вршат притисок врз животната средина. Ова создава потреба за усогласен напор за заштита на животната средина од деградација. Бидејќи Македонија има за цел да стане членка на Европската унија, таа ќе мора да ги прифати и да ги примени стандардите кои се применуваат во оваа интеграција.

31. Стратегијата завршува со анализа на сценаријата за раст на македонската економија во наредните пет години. Основната целна големина во проценките е стапката на раст на БДП и брзината на приближување кон развиените земји што таа би ја овозможила. Земајќи ги предвид релевантните ограничувања, во Стратегијата се дадени две можни сценарија.

Оптималното сценарио претпоставува просечната стапка на раст на БДП до 2002 да изнесува 5,1%. Ова би ѝ овозможило на

Македонија да го одржи нивото на средно развиените земји низ овој период.

Оптимистичкото сценарио претпоставува просечна стапка на раст од 6%. Ова би ѝ овозможило на Македонија да направи добар старт на патот на долгорочно приближување кон развиените европски економии.

Песимистичкото сценарио предвидува просечна стапка на раст од 4,2% што сепак би водела до некое забележливо приближување, но не би ја променила позначајно позицијата што македонската економија ја има сега.

Стратегијата јасно е наклонета кон развој и модернизација и кон мерки на политиката кои би овозможиле да се реализира пооптимистичкото сценарио. Како кај мала отворена економија, растот на македонската економија многу, ако не и исклучиво, зависи од внатрешната флексибилност во прилагодувањето кон промените во надворешното опкружување.

32. Националната стратегија има за цел да ги дефинира главните цели на долгорочниот развој на Република Македонија. Таа претпоставува дека има значење кој пат на развој и модернизација ќе го избере земјата на историскиот крстопат на кој се најде. *Стратегијата го поддржува развојот на толерантно општество, засновано на владеење на правото, демократијата и политичкиот плурализам, како и на пазарна економија која ги фаворизира приватната сопственост и предприемништво. Таа го нагласува верувањето дека институирањето врз овие институционални основи би ѝ овозможило на македонската економија да расте брзо и да се интегрира во Европската унија.*